

Kaznenopravno uređenje lihvarskog (zelenaškog) ugovora

Sažetak

Lihvarski ugovor predstavlja zabranjeno ponašanje koje hrvatski zakonodavac sankcionira u odredbama građanskoga i kaznenog prava. Postojanje zelenaških elemenata utvrđuje sud, u svakom slučaju, posebno. Takvim može oglasiti svaki naplatni ugovor koji u sebi sadržava elemente lihvarstva, ne ograničavajući se jedino na ugovor o zajmu, kako bi se dalo zaključiti prima facie. U građanskopravnom aspektu lihvarski (zelenaški) ugovor ima za posljedicu ništetnost, odnosno djelomičnu ništetnost, a samo iznimno uz određene pretpostavke može nastupiti konvalidacija takvog ugovora. U kaznenopravnom aspektu navedeno je ponašanje inkriminirano kao delicta sui generis, kao kazneno djelo lihvarskog ugovora, za koje je predviđen temeljni i kvalificirani oblik. Lihvarstvo predstavlja krajnje materijalno iskorištavanje pojedinca koje je u suprotnosti s Ustavom Republike Hrvatske, prisilnim propisima i moralnim temeljima društva, te kao takvo svojom pojavnošću predstavlja povećanu opasnost, ne samo za pojedinca, žrtvu tog kaznenog djela, nego i društvo u cjelini. U radu se poseban osvrt pridaje policijskoj statistici za navedeno kazneno djelo u razdoblju od 2011. do 2020. godine.

Ključne riječi: *lihva, lihvarstvo (zelenaštvo), lihvarski (zelenaški) ugovor, delicta sui generis, imovinski delikt, policijska statistika.*

1. UVODNE NAPOMENE

Lihvarstvo predstavlja pojavni oblik zabranjenog ponašanja odavno poznatog. U hrvatskom pravnom poretku takvo zabranjeno ponašanje regulirano je normama građanskog i kaznenog prava, kao lihvarski ugovor. Lihvarski ugovor prema odredbama građanskog prava u sebi obuhvaća i subjektivni element (postojanje nepovoljnih okolnosti) koji ujedno predstavlja biće kaznenog djela lihvarskog ugovora prema odredbama kaznenog prava. Zaštita imovine primarno se postiže u vidu građanskopravne zaštite, ali ona ima ograničen doseg, s obzirom na

* Dinko Ljubić, univ. spec. crim., nadzornik za unutarnje poslove u Odjelu za poslove oružja, Uprava za imigraciju, državljanstvo i upravne poslove, MUP RH, Zagreb, Hrvatska.

to da sankcije građanskog prava imaju privatnopravni karakter. S druge strane, kaznenopravne norme također supsidijarno štite imovinu i imovinske koristi, te kroz kaznenopravnu zaštitu mogu ostvariti javnopravni karakter kazne. Lihvarstvo je pojavni oblik kriminalnog poduzetništva (engl. *criminal enterprise*) putem kojeg se zločinačka udruženja, koristeći se nepovoljnim okolnostima, uključuju u gospodarstvo kroz takvo poduzetništvo koje je po svojem djelovanju protuzakonito. Razvoju i rasprostranjenosti lihvarstva mogu pridonijeti brojni destabilizirajući čimbenici u društvu poput ratnih prilika, gospodarske krize, prirodnih katastrofa i epidemija. Uvidom u policijsku statistiku vidljivo je kako je broj prijavljenih i razriješenih kaznenih djela lihvarskog ugovora konstantan, relativno malen u odnosu na zastupljenost ostalih kaznenih djela imovinskog kriminaliteta, ali s određenim odstupanjima, što ostavlja otvorenim pitanje prisutnosti tamne brojke kod ovog kaznenog djela.

2. POJAM LIHVARSTVA

Lihvarstvo odnosno zelenaštvo (engl. *usury*, fr. *usure*, njem. *wucher*, tal. *usura*) predstavlja zabranjeni oblik obavljanja usluga vezanih za davanje kredita i zajmova (u okvirima ilegalnog gospodarstva kao jednog od oblika sive ekonomije), putem kojih lihvar ugovara za sebe nerazmjernu (protupravnu) imovinsku korist (Abercrombie et al., 2008:337; Švec, 2009:418). Lihvarstvo ima korijen riječi u lihvi, koja označava „pozajmljivanje novca onome kome je to nužda, uz visoku kamatu i osiguranje zajma u nekretninama ili ljetini“ (Kos, 2004:14; Baletić, 1995:372). U hrvatskom pravnom poretku lihvarski ugovor predstavlja oblik zabranjenog ponašanja koje je sadržano u odredbama Zakona o obveznim odnosima¹ (dalje u tekstu: ZOO/05.), te je inkriminirano odredbama Kaznenog zakona² (dalje u tekstu: KZ/11.). U građanskopravnom aspektu ima za pravnu posljedicu nišetnost, takav ugovor kojeg je sud oglasio lihvarskim, dok se kaznenopravna odredba nadovezuje na odredbe iz čl. 329. st. 1. ZOO/05. koje govore o postojanju subjektivnih elemenata (nepovoljnih okolnosti) koje ujedno predstavljaju biće kaznenog djela lihvarskog ugovora sadržanog u odredbama kaznenog djela lihvarskog ugovora iz čl. 242. KZ/11. (Momčinović, 2001:50). Treba napomenuti da se pojmovi lihvarstvo, odnosno zelenaštvo danas koriste kao sinonimi, iako u svojim počecima to nisu bili u hrvatskom pravnom nazivlju. Naime, zelenaški ugovor, dolazi od sintagme kupnje na zeleno, ispod tržišne cijene, kojom je prilikom kupac kupovao zelene i još neubrane plodove kod seljaka u nuždi; dok pojam lihvarski potječe od ugovora o novčanom zajmu uz visoku stopu ugovornih kamata, kojim bi obično lihvar pribavio nerazmjernu imovinsku korist (Vizner i Bukljaš, 1978:568; Momčinović, 2001:52). Elementi lihvarstva odnosno zelenaški elementi mogu biti prisutni kod bilo kojeg naplatnog ugovora, ne mora se nužno raditi o zajmu što bi se dalo zaključiti *prima facie*, već ti elementi mogu biti prisutni i kod ugovora o kupoprodaji, najmu, zakupu, dosmrtnom odnosno doživotnom uzdržavanju itd. Djelatnost lihvarstva bila je determinanta u društvenoj povijesti mnogih europskih država, pa se može opravdano sumirati kako se malo toga u obliku izvršenja te protupravne djelatnosti promijenilo od vremena čuvenih eseja britanskog filozofa i pravnika Jeremyja Bentham (1748.-1832.) sumiranih u glasovitom djelu „Obrana lihvarjenja“ (engl. *Defence of Usury*)

¹ Zakon o obveznim odnosima, NN br. 35/05., 41/08., 125/11., 78/15., 29/18., 126/21.

² Kazneni zakon, NN br. 125/11., 144/12., 56/15., 61/15., 118/17., 118/18., 126/19., 84/21.

iz 1787. godine, a sličan je odraz imala i na hrvatske krajeve - stoga su je opravdano brojni autori navodili prilikom opisa društvene svakodnevnice u različitim povijesnim razdobljima (Bentham, 1818:7; Geisst, 2013:13; Rosch, 1994:594; Bićanić, 1996:81; Tomašić, 2013:91). Pravna zaštita imovine (kao gospodarske, knjigovodstvene i pravne kategorije) primarno je zadaća građanskog prava, dok se kroz kazneno pravo ona ostvaruje s jedne strane supsidijarno, jer se odgovarajuća društvena zaštita očito ne može u potpunosti postići pravnim posljedicama ništetnosti, koje predviđaju odredbe građanskog prava kao pravne učinke lihvarskog ugovora, zbog privatnopravnog karaktera imovinskih sankcija - te s druge strane fragmentarno, jer ne mora zadirati u sve obvezne odnose koji krše načela ekvivalentnosti, već samo one koji predstavljaju širu društvenu opasnost (Dujmović, 1992:220; Nikšić, 2012:1624; Klarić i Vedriš, 2014:94-98; Novoselec, 2016:8-9).

3. LIHVARSTVO U GRAĐANSKOPRAVNOM ASPEKTU

Lihvarstvo je normirano odredbama građanskog (obveznog) prava kroz institut zelenaškog ugovora, sadržanog u odredbama čl. 329. ZOO/05. Lihvarski ugovor kao takav predstavlja ništetan ugovor. Razlog tomu treba tražiti u povredi načela savjesnosti i poštenja, zatim ravnopravnosti ugovornih stranaka, te ekvivalentnosti činidbi kao temeljnih načela obveznog prava; zatim lihvarstvo kao takvo predstavlja protivnost Ustavu RH, prisilnim propisima te moralu, te elemente zloupotrebe subjektivnih prava, odnosno šikanoznog ponašanja (Radolović i Šarin, 2016:109; Šernhorst, 2015:10-13).

Kao jedan od općih razloga ništetnosti navodi se u odredbi iz čl. 270. st. 1. između ostalog i nedopuštenost činidbe, do koje prema odredbi iz čl. 271. dolazi ako je činidba protivna tzv. trojnoj formuli sadržanoj u odredbi iz čl. 2. ZOO-a, odnosno ako je činidba protivna Ustavu RH, prisilnim propisima ili moralu društva; što predstavlja konkretizaciju odredbe iz čl. 2., koja je ponovljena i u čl. 322. st. 1. Isto ne znači da faktično ne mogu možda nastati obvezni odnosi, ali oni ne proizvode pravne učinke. Dakle, nedopuštenost činidbe ima za pravnu posljedicu to da je pravni posao ništetan, na što upućuje odredba iz čl. 322. st. 1. koja sadrži opću odredbu o ništetnosti, prema kojoj je posao protivan Ustavu RH, prisilnim propisima ili moralu društva ništetan, osim ako cilj povrijeđenog pravila ne upućuje na neku drugu pravnu posljedicu ili ako zakon u određenom slučaju ne propisuje što drugo (Klarić i Vedriš, 2014:143).

Autori su suglasni da zelenaški ugovori predstavljaju uži pojam ništetnih pravnih poslova, u okviru šire nedopuštenosti činidbe, kao jednog od razloga ništetnosti, ali jedni navode daljnju razdiobu na zabranjene, nemoralne i zelenaške, iako ne poriču da je kod zelenaških u biti riječ o vrsti nemoralnih ugovora, ali razmatrajući zelenaške pravne poslove kao odvojenu podskupinu, dok ih drugi smatraju samo vrstom nemoralnih ugovora (Momčinić, 2015:16).

Zelenaškim se prema odredbi iz čl. 329. st. 1. ZOO/05. smatra „ugovor kojim (se) lihvar (zelenaš) koristi stanjem nužde, teškim materijalnim stanjem drugog, njegovim nedovoljnim iskustvom, lakomislenošću ili zavisnošću, ugovori za sebe ili nekoga trećeg korist koja je u očitom nerazmjeru s onim što je on drugom dao ili učinio, ili se obvezao dati ili učiniti“ (Klarić i Vedriš, 2014:146; Slakoper et al., 2009:325). Iz navedene definicije raspoznaju se tri bitna elementa lihve - (jedan objektivni element lihve i dva subjektivna lihve). Kao objektivni karakter elementa lihve raspoznaje se očiti nerazmjer između vrijednosti uzajamnih

činidbi između lihvara (zelenaša) i oštećene stranke, koji mora postojati u trenutku sklapanja predmetnog ugovora (Vizner i Bukljaš, 1978:572; Slakoper et al., 2009:42). Subjektivni karakter imaju nepovoljne okolnosti koje postoje na strani oštećenika (stanje nužde, teško materijalno stanje, nedovoljno iskustvo, lakomislenost ili zavisnost), te znanje lihvara za postojanje istih i njegovu namjera iskorištavanja radi stjecanja protupravne imovinske koristi (Slakoper, et al., 2009:325). Navedeni objektivni i subjektivni elementi lihvarstva predstavljaju karakteristiku lihvarskog ugovora, te ne moraju biti istovremeni i kumulativni u vrijeme sklapanja ugovora (Vizner i Bukljaš, 1978:569-571). Za utvrđivanje ugovora zelenaškim nisu relevantne eventualne kasnije promjene okolnosti kod oštećene stranke (Klarić i Vedriš, 2014:484; Kos, 2004:14).

Hrvatski je zakonodavac odredbom sadržanom u čl. 329. st. 2. ZOO/05. naveo kako se na zelenaški ugovor na odgovarajući način primjenjuju odredbe o pravnim posljedicama ništetnosti i djelomične ništetnosti, što znači da se na zelenaški ugovor, kao ništetni, vežu dvije pravne posljedice, kao prvo, obveza restitucije prema odredbi iz čl. 323. st. 1. ZOO/05., te kao drugo, odgovornost za štetu prema odredbi iz čl. 323. st. 2. ZOO/05. Imajući u vidu kako oglasenje ništetnim takvog ugovora predstavlja građanski delikt, na što se primjenjuju odredbe obveznog prava koje reguliraju navedenu materiju izvan ugovorne odgovornosti za štetu sadržanu u Posebnom dijelu ZOO/05., Glavi IX., u čl. 1045.-1110. (Klarić i Vedriš, 2014:157). Naime, savjesna ugovorna stranka ima pravo na naknadu štete, ako je utvrđeno postojanje potrebnih pretpostavki (Gorenc et al., 2014:520-521). Iz navedenog se može zaključiti kako se primarna zaštita imovinskih prava i interesa postiže kroz građanskopravnu zaštitu, koja kao krajnju sankciju lihvarskog (zelenaškog) ugovora predviđa njegovu ništetnost, ali ona, kao sankcija građanskog prava, može imati samo privatnopravni karakter.

Odredbama iz čl. 329. st. 3. ZOO/05. zakonodavac nudi oštećenoj stranci alternativno ovlaštenje da zahtijeva od suda smanjenje obveze na pravičan iznos, prema odredbi iz čl. 329. st. 4., u roku od pet godina od sklapanja ugovora, čime zakonodavac pruža mogućnost konvalidacije takvog ugovora, ako je moguće, te ako sud zahtjevu oštećene stranke udovolji, čime ugovor s odgovarajućom izmjenom ostaje na snazi. Navedena revizija ugovora, koju uspostavlja sud donošenjem deklaratorne odluke o izmjeni ugovora, prikladna u slučaju kad je ugovor već izvršen te sada izmijenjen, uspostavlja poremećenu ravnotežu. Jedan je od razloga svakako i zaštita interesa trećih savjesnih strana, u slučaju da je objekt ugovora potrošen ili otuđen (Slakoper et al., 2009:325). Otklanjanje takvih posljedica obavlja se putem pravnih pravila o stjecanju bez osnove, sadržanim u odredbama Posebnog dijela ZOO/05., Glave IX., čl. 1111. – 1120., odnosno pravna pravila o poslovodstvu bez naloga, iz čl. 1121.-1129., istog Zakona (Bukovac Puvača et al., 2015:263).

Autori navode kako je za fizičke osobe, koje s namjerom sklope lihvarski ugovor, da bi pritom ostvarile nerazmjernu, odnosno protupravnu imovinsku korist, predviđena kaznena odgovornost (Klarić i Vedriš, 2014:146; Momčinović, 2001:51; Bojanić i Mrčela, 2012:389). Naime, hrvatski je zakonodavac još s uvođenjem prvog hrvatskog Kaznenog zakona iz 1997. (KZ/97.) napustio pojam kaznene odgovornosti, korišten u nekadašnjem kaznenom zakonodavstvu pod utjecajem psihološke teorije krivnje. S novim kaznenopravnim zakonodavstvom pod utjecajem psihološko-normativnih teorija o krivnji, shvaćenoj kao krivnja u širem smislu (koja u sebi obuhvaća ubrojivost, namjeru ili nehaj i svijest o protupravnosti) napušten je i pojam kaznene odgovornosti (Horvatić et al., 2002:167). Elementi lihve često se kod nekog ugovora utvrđuju u nuzgrednim sastojcima, primjerice odredbama o ugovornim

kamatama. Iako je određivanje visine stope ugovornih kamata zakonodavac prepustio dispoziciji stranaka, postavio je neka ograničenja propisavši najvišu dopuštenu stopu³, te proširio zabranu anatocizma, odnosno zabranu naplaćivanja kamata, na dospjele, a neisplaćene ugovorne kamate, na kreditno poslovanje bankarskih organizacija i kreditnih unija (Gorenc et al., 2014:76-77; Klarić i Vedriš, 2014:400).

4. LIHVARSTVO U KAZNENOPRAVNOM ASPEKTU

U kaznenopravnom aspektu lihvarstvo je normativno regulirano odredbama iz čl. 242. kaznenog djela lihvarskog ugovora, koje se nalazi u Glavi XXIII. KZ/11., koja obuhvaća kaznena djela protiv imovine. Kaznena djela protiv imovine mogu se podijeliti u dvije skupine: prvu skupinu čine kaznena djela protiv vlasništva, a drugu skupinu, u koju potpada i ovo kazneno djelo, čine kaznena djela protiv imovinskih prava (Horvatić, 1997:471; Cvitanović et al., 2018:295-298). Pod imovinskim kriminalitetom u kaznenopravnom smislu smatra se ukupnost kaznenih djela protiv imovine koja su počinjena na određenom teritorijalnom području kroz određeno vremensko razdoblje (Modly et al., 2008:217).

Lihvarstvo je inkriminirano kao samostalno kazneno djelo (lat. *delicta sui generis*), odnosno izvorni tip kaznenog djela, ponašanje koje predstavlja protupravnu radnju koja je od давнина inkriminirana kaznenim zakonodavstvom. Predstavlja imovinski delikt, jer je kazneno djelo usmjereno protiv imovinskih interesa, koja su kao pravno dobro zaštićena pod prijetnjom kazne, čime je jasno izražena namjera zakonodavca da kažnjava lihvarstvo kao zabranjenu djelatnost. Prema općim klasifikacijama kaznenih djela u hrvatskom kaznenopravnom sustavu uzimajući svojstvo počinitelja (može biti svaka osoba) predstavlja opće kazneno djelo (lat. *delictum communium*), prema broju radnji ono je složeno kazneno djelo, također je formalno kazneno djelo, jer se iscrpljuje u samoj radnji sklapanja ugovora (na odgovarajući način se primjenjuju opća pravila obveznog prava glede trenutka sklapanja ugovora). Prema karakteru posljedice predstavlja kazneno djelo povrede (povrjeđuje imovinske interese oštećenika). Prema načinu počinjenja predstavlja kazneno djelo činjenja, iz razloga što predviđa aktivnu radnju kojom se povrjeđuje zabranjujuća (prohibitivna) norma. Ovdje se može govoriti o pravom kaznenom djelu susretanja, jer prilikom sklapanja ugovora dolazi do susretanja

³ Odredbom iz čl. 26. st. 1. ZOO/05. bilo je predviđeno da „stopa ugovornih kamata između osoba od kojih barem jedna nije trgovac ne može biti viša od stope zakonskih zatezних kamata koja je vrijedila na dan sklapanja ugovora, odnosno na dan promjene ugovorne kamatne stope, ako je ugovorena promjenjiva kamatna stopa“. Noveliranjem ZOO/05. sukladno ZID ZOO/05. iz 2015. (NN br. 78/15.) navedena odredba iz čl. 26. st. 1. promijenjena je te sada ona glasi kako „stopa ugovornih kamata između osoba od kojih barem jedna nije trgovac ne može biti viša od stope zakonskih zatezних kamata koja je za te odnose vrijedila na dan sklapanja ugovora, odnosno na dan promjene ugovorne kamatne stope, ako je ugovorena promjenjiva kamatna stopa, uvećane za polovinu te stope“. Novelirana je istom novelom ZOO/05. i odredba iz čl. 26. st. 2. koja sada glasi kako „stopa ugovornih kamata između trgovaca, odnosno trgovca i osobe javnog prava ne može biti viša od stope zakonskih zatezних kamata koja je za te odnose vrijedila na dan sklapanja ugovora, odnosno na dan promjene ugovorne kamatne stope, ako je ugovorena promjenjiva kamatna stopa, uvećane za tri četvrtine te stope“. Novelom iz 2015. ostala je nedirnutom odredba iz čl. 26. st. 3. koja i dalje glasi da „ako su kamate ugovorene, ali nije određena njihova stopa, između osoba od kojih barem jedna nije trgovac, vrijedi kamatna stopa u visini četvrtine stope zakonskih zatezних kamata, a između trgovaca polovina stope zakonskih zatezних kamata određene prema čl. 26. st. 1.“

različitih uloga i stranačkih interesa počinitelja (lihvara) i oštećenika (oštećene stranke) (Horvatić et al., 2002).

Odredbom iz čl. 242. st. 1. KZ/11. određeno je da „tko iskorištavajući nuždu, neiskustvo, lakomislenost, smanjenu sposobnost rasuđivanja ili znatnu slabost volje druge osobe primi od nje ili s njom ugovori za sebe ili drugoga imovinsku korist koja je u očitom nerazmjeru s onim što je on dao, učinio ili se obvezao dati ili učiniti, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine“. Odredbom iz čl. 242. st. 2. određuje se da „ako se počinitelj bavi djelatnošću lihvarstva ili je pribavljena znatna imovinska korist, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do osam godina“ (Cvitanović et al., 2018:295-298). Odredbama iz čl. 242. KZ/11. normirano je kazneno djelo lihvarskog ugovora, za koje je u temeljnom obliku iz čl. 242. st. 1. zakonodavac predvidio kaznu zatvora u trajanju do tri godine. Odredbom iz čl. 242. st. 2. predviđen je teži, kvalificirani oblik ovog kaznenog djela „ako se počinitelj bavi kao djelatnošću“, za koji je propisana kazna zatvora u trajanju od jedne do osam godina. Novelom KZ/11. iz 2015.⁴ (NN br. 56/15.) izmijenjena je i dopunjena odredba iz čl. 242. st. 2. kojom je sada predviđen kao kvalificirani oblik kaznenog djela lihvarskog ugovora „ako je pribavljena znatna imovinska korist“ (Garačić, 2016:679-680).

Kao što je već rečeno, zatvorena lista nepovoljnih okolnosti predviđenih u odredbama iz čl. 329. st. 1. ZOO/05. predstavlja biće kaznenog djela lihvarskog ugovora sadržanog u odredbama čl. 242. KZ/11., čime je vidljivo da biće kaznenog djela lihvarskog ugovora u svom opisu ima građanskopravnu dimenziju (Garačić, 2016:679-680; Radolović i Šarin, 2016:118). Naime, počinitelj aktivnom radnjom (sklapanjem ugovora), činjenjem ostvaruje biće ovog kaznenog djela, koje se sastoji u iskorištavanju nepovoljnih okolnosti kod oštećene ugovorne stranke da bi ova pritom pristala na izvršenje nekog štetnog raspolaganja svojim imovinskim interesima, kojom počinitelj, s izravnom (ili neizravnom) namjerom ide za stjecanjem protupravne imovinske koristi. Ovdje oštećenik, a ne počinitelj kaznenog djela, u ovom slučaju lihvar, čini štetnu radnju po svoje imovinske interese. Pritom, ne čini to zbog dovođenja ili održanja u zabludi (što bi predstavljalo biće kaznenog djela prijevare iz čl. 236. KZ/11.), već zbog postojanja nepovoljnih okolnosti, kako ih zakonodavac definira u odredbi iz čl. 242. st. 1. KZ/11.; dakle to su nužda (koja je kao kaznenopravna odredba u sebi inkorporirala i teško materijalno stanje, sadržano u odredbi čl. 329. st. 1. ZOO/05.), neiskustvo, lakomislenost, smanjena sposobnost rasuđivanja ili znatna slabost volje. Za temeljni oblik ovog kaznenog djela sadržanog u odredbi iz čl. 242. st. 1. KZ/11. zakonodavac je kao kaznu predvidio zatvorsku kaznu, propisujući pritom samo posebni maksimum kazne za taj temeljni oblik lihvarskog ugovora, u gornjem vremenskom rasponu trajanja kazne, do tri godine zatvora (Garačić, 2016:679-680). Pokušaj počinjenja temeljnog oblika kaznenog djela lihvarskog ugovora, sadržanog u odredbama iz čl. 242. st. 1. nije kažnjiv⁵, dok kazneni progon za temeljni oblik pokreće nadležno državno odvjetništvo po službenoj dužnosti (Horvatić et al., 2002:224, 394; Turković et al., 2014:312-313).

⁴ Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, NN br. 56/15.

⁵ Razlog nekažnjivog pokušaja za temeljni oblik kaznenog djela lihvarskog ugovora predviđenog u čl. 242. st. 1. KZ/11. treba tražiti u odredbi iz čl. 34. st. 1. istog zakona, koja propisuje da pokušaj nije kažnjiv kod svih kaznenih djela, već samo ako se za dovršeno kazneno djelo može izreći kazna zatvora od pet godina ili teža kazna ili kad zakon izričito propisuje kažnjavanje pokušaja.

U odredbi iz čl. 242. st. 2. KZ/11. zakonodavac je predvidio kvalificirani oblik kaznenog djela lihvarskog ugovora, ako se počinitelj bavi lihvarstvom kao djelatnošću, što predstavlja primjer kolektivnog kaznenog djela u hrvatskom kaznenom zakonodavstvu, te je kao kaznu predvidio zatvorsku kaznu, određujući kaznu zatvora od jedne godine, kao posebni minimum, do osam godina zatvora, kao posebni maksimum (Novoselec, 2016:413-415). Iz navedenog je vidljivo kako je zakonodavac povisio predviđenu kaznu za kvalificirani oblik u odnosu na kvalificirani oblik kaznenog djela lihvarskog ugovora iz čl. 233. st. 2. bivšeg Kaznenog zakona iz 1997. (dalje u tekstu: KZ/97.).⁶ Pokretanje kaznenog progona za kvalificirani oblik kaznenog djela lihvarskog ugovora iz čl. 242. st. 2. KZ/11. pokreće po službenoj dužnosti nadležno državno odvjetništvo (Horvatić et al., 2002:224, 394; Milivojević, 2012:381).

Ako ćemo uzimati za usporedbu zakonski tekst sličnog kaznenog djela lihvarskog ugovora iz čl. 233., sadržanog u odredbama KZ/97. može se doći do zaključka kako je novim KZ/11. ovo kazneno djelo postroženo, jer je propisana viša kazna, te se značajno izmijenio opis bića kaznenog djela, time što je uklonjen pojam teških materijalnih prilika, koje sada potpadaju pod stanje nužde (shvaćeno u širem smislu), ali je uneseno stanje znatne slabosti volje, koje obuhvaćaju pojavne oblike zavisnosti zbog poročnih navika izazvanih ovisnošću o drogi, alkoholu, kocki itd. (Turković et al., 2013:312-313). Isto tako, zakonodavac je u kvalificiranom obliku ovog kaznenog djela postrožio kaznu, navodeći kako je pripisana kazna u rasponu od jedne do osam godina zatvora. Kod kvalificiranog oblika potrebno je dokazati namjeru bavljenja obrtimice ovom djelatnošću, što je primjer kolektivnog kaznenog djela, koje je dovršeno nakon prvog sklapanja ugovora ako je postojala namjera da se bavi tom djelatnošću, odnosno prema noveliranom KZ/11. iz 2015. godine, dokazati počiniteljevu namjeru obogaćivanja stjecanjem znatne imovinske koristi. Pokušaj počinjenja kvalificiranog oblika kaznenog djela lihvarskog ugovora, sadržanog u odredbama iz čl. 242. st. 2. je kažnjiv, te kazneni progon za kvalificirani oblik pokreće nadležno državno odvjetništvo po službenoj dužnosti (Turković et al., 2013:312-313).

Vrhovni je sud Republike Hrvatske (dalje u tekstu: VSRH) na sjednici Kaznenog odjela VSRH-a održanoj 27. 12. 2012. godine, donio pravna shvaćanja (br. Su-IV k-4/2012-57) povodom donošenja novog KZ/11. o visinama neodređenih vrijednosti koje su predstavljale zakonsko obilježje kaznenih djela, te je u toč. 58. predmetnog pravnog shvaćanja „zbog jedinstvene primjene neodređenih vrijednosti obilježja na pojedina kaznena djela od strane svih sudova, Kazneni odjel VSRH-a na sjednici održanoj 27. 12. 2012. godine, donio je pravno shvaćanje da za zakonsko obilježje „očito nerazmjerna imovinska korist“ kod kaznenog djela lihvarskog ugovora iz članka 242. stavka 1. KZ/11., neće zauzimati pravno shvaćanje“. Dakle, VSRH prepustio je sudskoj praksi da utvrđuje od slučaja do slučaja. Stoga je intervenirao zakonodavac te je u spomenutoj noveli KZ/11. iz 2015. godine, dodao odredbu u čl. 87. st. 29. kojom je propisano kako je „vrijednost stvari, imovinskog prava i imovinske koristi velika ako prelazi 60 000,00 kuna, a vrijednost imovinske koristi je znatna ako prelazi 60 000,00 kuna“ (Garačić, 2016:680).

Kod ovog kaznenog djela žrtva redovito pridonosi viktimizaciji, pa se u većini slučajeva može govoriti o žrtvi koja prema onoj zatvorenoj listi nepovoljnih okolnosti sadržanih u čl. 242. st. 1. KZ-a, odnosno čl. 329. st. 1. ZOO-a, pruža povod i poticaj u privlačenju

⁶ Kazneni zakon, NN. br. 110/97., 27/98., 50/00., 129/00., 51/01., 111/03., 190/03., 105/04., 84/05., 71/06., 110/07., 152/08., 57/11., 143/12.

lihvara, kao počinitelja ovog kaznenog djela, a kasnije izražava nespremnost pri prijavljivanju istog kaznenog djela i na pristanak kod eventualne kasnije suradnje s tijelima kaznenog progona. Oštećenici tada, pod pritiskom lihvara i začaranog kruga nasilja, ne vidjevši da će im „poštenje“ biti nagrađeno, a lihvar naići na društvenu osudu, izlaz pronalaze u počinjenju samoubojstva, dok lihvaru preostaje njegovo bogatstvo kao priznato i općeprihvaćeno sredstvo uspjeha (Savić, 2015:102; Matić i Groznica, 2008:148-149). Prema teoriji švicarskog profesora kaznenopravnih znanosti Hansa Schultza (1912.-2003.) „ističe se da većina zločina ima dva protagonista, delinkventa i žrtvu“. Zakon ih odmah automatski stavlja u različite kategorije, dok se zapravo može raditi o nekome stupnju simbioze. Ideje delinkventa i žrtve nisu uvijek suprotne strane nekog kuta. Delinkvent nije uvijek kriv, a ni žrtva nije uvijek nevina. Izrazi žrtva i delinkvent ne moraju se međusobno isključivati. Osobnost žrtve kao uzrok delikta često je znakovitija negoli osobnost delinkventa (Singer, Kovčo Vukadin i Cajner Mraović, 2002:290-291).

5. ČINJENIČNO STANJE U REPUBLICI HRVATSKOJ

Lihvarstvo predstavlja tip djelatnosti ilegalnog gospodarstva, na koju su tradicionalno usmjereni razni oblici organiziranog kriminaliteta, koji u nizu diferenciranih djelatnosti na sivom tržištu novca djeluju na načelima lihvarstva, razvijaju oblik tzv. kriminalnog poduzetništva (engl. *criminal enterprise*) putem kojeg se nositelji organiziranog kriminaliteta i zločinačka udruženja pokušavaju uključiti u zdrave financijske tokove, kroz bavljenje poduzetništvom, bilo da odrađuju kroz zakonito tržišno natjecanje, ali opet koristeći se načinima i sredstvima svojstvenim upravo organiziranom kriminalitetu ili pak u slučaju lihvarstva, kroz bavljenje ilegalnom djelatnošću, koja je sama po svojem djelovanju kažnjiva i kriminogena (Švec, 2009:418; Savić, 2015:152; Singer, Kovčo Vukadin i Cajner Mraović, 2002:660; Horatić et al., 2002:207). Navedena djelatnost pokazuje korisnost zločinačkog čina, jer je zbog pasivnosti oštećenika mala vjerojatnost kažnjavanja (Cirkveni, 2011).

Na ukupnost počinjenih kaznenih djela lihvarskog ugovora na području Republike Hrvatske utječu određene društvene prilike koje mogu pridonositi nastanku kriminaliteta, odnosno oni destabilizirajući čimbenici koji uzrokuju šire društvene, političke i gospodarske promjene, koje su se u proteklom razdoblju odigrale na području Hrvatske, poput ratnih i poratnih prilika, gospodarskih kriza, prirodnih katastrofa i epidemija (Orlović, 2013:20-82; Singer et al., 2002:76-88). Kao nuspojave, na takve šire društvene prilike, u životu pojedinca mogu se odraziti kao nezaposlenost, teške materijalne prilike, financijska ovisnost, društvena nejednakost, ali i određene poročne navike poput ovisnosti o opijatima i kocki, uslijed kojih se pojedinci obraćaju lihvarima kao izvaninstitucionalnim davateljima, jer su im uslijed otežavajućih i pretjerano nepovoljnih okolnosti nedostupni krediti kod tzv. institucionalnih davatelja financijskih usluga, dakle banaka i kreditnih unija (Kos, 2004:19-21; Jelinović, 2022). Uvidom u otvorene izvore podataka koji su javno dostupni preko internetskih stranica za oglašavanje mogu se primijetiti razni oglasi u kojima se nude zajmovi i krediti. Primjerice: „Brze pozajmice za blokirane u iznosu od 1 000,00 do 10 000,00 HRK za blokirane“, „Brze pozajmice za 20 minuta u iznosu od 1 000,00 do 10 000,00 HRK“, „Pozajmice – gotovina na

ruke“, „Pozajmice online u iznosu od 2 000,00 do 90 000,00 EUR“ i sl.⁷ Iz navedenog se može osnovano zaključiti kako se nisu značajno promijenili način počinjenja ovog kaznenog djela, dočim su se stalno nastavili uspješno prilagođavati i djelovati kroz stalne i dinamične promjene koje su pratile stanje i kretanje u društvu te razvoj modernih tehnologija (Kačer, 1995).

Kako bi se utvrdio opseg i kretanje lihvarstva treba svakako spomenuti kako imovinski kriminalitet (koji obuhvaća i ovo kazneno djelo) ima tradicionalno visok postotak u udjelu ukupnog kriminaliteta na području Republike Hrvatske te čini glavninu unutar ukupnog kriminaliteta, kao i u prethodnim razdobljima (Kovčo Vukadin, 2011:377). Unutar tog obujma, kazneno djelo lihvarskog ugovora, predstavlja relativno mali udio. U nastavku se na temelju policijskih statistika prema podacima sadržanim u godišnjim publikacijama MUP-a RH sadržanim u Pregledu temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada (za svaku godinu) iznosi opseg kretanja općeg⁸ i imovinskog kriminaliteta u razdoblju od 2011. do 2020. godine, odnos prijavljenih i razriješenih kaznenih djela iz skupine imovinskog kriminaliteta te posebice udio kaznenih djela lihvarskog ugovora unutar prikazanog razdoblja.

Tablica 1: Prikaz ukupnog kriminaliteta s posebnim osvrtom na usporedni prikaz broja prijavljenih i razriješenih kaznenih djela iz skupine imovinskog kriminaliteta⁹

Godina	Ukupni kriminalitet	Opći kriminalitet	Imovinski kriminalitet (Prijavljena)	Imovinski kriminalitet (Razriješena)
2011.	107 995	57 967	41 873	14 632
2012.	110 068	56 385	42 395	13 418
2013.	104 793	50 217	39 346	14 870
2014.	96 877	44 763	33 338	11 792
2015.	95 037	46 819	35 044	12 536
2016.	85 620	43 107	32 159	12 257
2017.	83 047	41 595	30 171	10 222
2018.	78 922	39 684	27 997	10 013
2019.	83 765	42 651	27 792	9 843
2020.	75 790	41 254	24 306	9 843
UKUPNO	921 914	464 442	334 943	119 426

⁷ Otvorenim ostaje pitanje da li se u navedenima ostvaruje biće kaznenog djela zavaravajućeg oglašavanja iz čl. 255. iz Glave XXIV. KZ/11., u kojoj su regulirana kaznena djela protiv gospodarstva, iako treba naglasiti kako se u obveznom pravu smatra da su ugovorne stranke potpisujući predmetni ugovor (oborivo) bile svjesne svih odredbi ili se pak radi o kažnjivim djelima koja su regulirana prekršajnim odredbama potrošačkog, bankarskog i poreznog zakonodavstva.

⁸ Prema MUP-ovoj klasifikacijskoj oznaci u tzv. opći kriminalitet potpadaju kaznena djela protiv života i tijela, sloboda i prava čovjeka, seksualni kriminalitet, protiv braka, obitelji i djece, imovinski kriminalitet, kaznena djela protiv okoliša, opće sigurnosti ljudi i imovine, javnog reda i mira, pravosuđa itd.

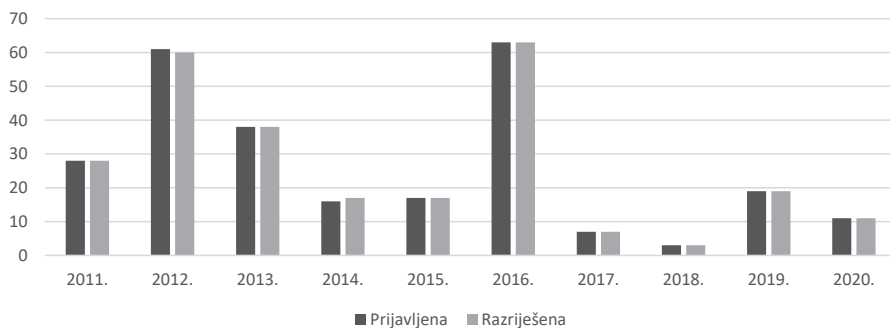
⁹ Pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada, MUP RH, 2010.-2020., izvor: (<https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/statistika-mup-a-i-bilteni-o-sigurnosti-cestovnog-prometa/283233> – 14.01.2022.)

Uvidom u podatke iz tablice 1 možemo pratiti dinamiku i strukturu broja ukupnog kriminaliteta po godinama, od 2011. do 2020. godine, te broja udjela općeg kriminaliteta u ukupnom kriminalitetu; zatim je vidljiva dominacija udjela imovinskog kriminaliteta, u koji spada lihvarski ugovor, te prikaz broja prijavljenih i razriješenih kaznenih djela imovinskog kriminaliteta (Kovčo Vukadin, 2011:377). Iz navedenog možemo vidjeti kako je, osim porasta u prve dvije godine praćenog razdoblja kada je vidljiv blagi porast, zamjetan stalni pad broja ukupnog, pa tako i općeg i imovinskog kriminaliteta u Republici Hrvatskoj. Imovinski kriminalitet bilježi smanjenje koje, uz manje oscilacije, prati zamjetan pad broja ukupnog i općeg kriminaliteta po godinama, dok navedenu brojku prati omjer broja prijavljenih i razriješenih kaznenih djela iz skupine imovinskog kriminaliteta.

Tablica 2: Prikaz broja prijavljenih i razriješenih kaznenih djela lihvarskog ugovora u razdoblju od 2011. do 2020. po godinama¹⁰

	Godina	Prijavljena	Razriješenja
1	2011.	28	28
2	2012.	61	60
3	2013.	38	38
4	2014.	16	17
5	2015.	17	17
6	2016.	63	63
7	2017.	7	7
8	2018.	3	3
9	2019.	19	19
10	2020.	11	11
UKUPNO		263	263

Grafikon 1: Prikaz po godinama broja prijavljenih i razriješenih kaznenih djela lihvarskih ugovora u Republici Hrvatskoj¹¹

¹⁰ *Ibidem*, bilj. 9.

¹¹ *Ibidem*, bilj. 9.

Prema izloženoj policijskoj statistici u grafikonu 1 i tablici 2 prijavljena predstavljaju sva kaznena djela koja su prijavljena policiji ili ih je policija otkrila vlastitom aktivnošću u izvještajnoj godini, dok su razriješena kaznena djela ona za koja je policija identificirala osumnjičenika u izvještajnoj godini, bez obzira na to kad je djelo prijavljeno. Naime, analizirajući grafikon 1 vidljivo je da (ukoliko uzmemo u obzir činjenicu da su neka kaznena djela prijavljena na kraju jedne kalendarske godine, a razriješena u drugoj) je razriješenost navedenih kaznenih djela u promatranom razdoblju 100 % što je sasvim očekivano s obzirom na način počinjenja djela gdje je prilikom samog podnošenja prijave odnosno otkrića kaznenog djela već poznat počinitelj.

Prema podacima iz policijske statistike prikazanima u tablici 2 koja prikazuje odnos broja prijavljenih i razriješenih kaznenih djela lihvarskog ugovora u vremenskom razdoblju od 2011. do 2020. godine, može se dobiti aktualna slika stanja stvari. Pritom treba imati na umu da je u izloženom periodu na koji se odnosi statistika stupio na snagu novi KZ/11., koji je pritom po pitanju ovog kaznenog djela noveliran, 2015. godini, time što je dodan još jedan kvalifikatorni oblik, u odredbama čl. 242. st. 2. gdje kvalificirano djelo predstavlja ako je stečena znatna imovinska korist. Naime, vidimo kako su u navedenom vremenskom razdoblju podnesene 263 prijave za kaznena djela lihvarskog ugovora te kako je razriješenost 100 %, ali vidljiva su određena odstupanja prema gornjoj granici broja prijavljenih kaznenih djela 2012. i 2016. godine te prema donjoj granici 2017. i 2018. godine. Kao jedan od mogućih uzroka kod ovog kaznenog djela moguće je iznijeti noveliranje KZ/11. iz 2015. godine, koje se posebno odnosilo na kvalificirani oblik počinjenja ovog kaznenog djela, ali i na općenito visoku tamnu brojku, kao razliku između podataka iskazanih u policijskoj statistici i stvarnog kretanja broja počinjenih kaznenih djela, koja je prisutna uz ovo kazneno djelo, zbog samih oštećenika koji se malokad odlučuju na prijavu čime je spriječeno postupanje nadležnih državnih tijela (Savić, 2015:102; Derano, 1956:125).

Tablica 3: Prikaz broja prijavljenih počinitelja po spolu u razdoblju od 2011. do 2020.¹²

	Godina	Muškarci	Žene
1	2011.	11	0
2	2012.	26	8
3	2013.	24	2
4	2014.	4	0
5	2015.	13	2
6	2016.	6	0
7	2017.	6	1
8	2018.	3	0
9	2019.	6	0
10	2020.	4	2
UKUPNO		103	15

¹² *Ibidem*, bilj. 9.

Prema prikazu policijske statistike za predviđeno razdoblje iz tablice 3 možemo vidjeti broj osoba prijavljenih zbog počinjenja kaznenog djela lihvarskog ugovora te je primjetno da je za razdoblje od 2011. do 2020. godine, prosječan broj žena počinitelja kaznenog djela lihvarskog ugovora iznosio 12,71 %; dok je udio muškaraca iznosio 87,28 %, čime se potvrđuju trendovi o relativno niskom udjelu žena u kriminalitetu, koji su karakteristični za sve analize strukture kretanja kriminaliteta u Republici Hrvatskoj.

6. ZAKLJUČAK

Lihvarstvo predstavlja pojavni oblik zabranjene djelatnosti iz kruga ilegalnog gospodarstva (sive ekonomije). Kao takvo bilo je zabranjeno u svim povijesnim razdobljima. Ujedno je jedan od pojavnih oblika kriminalnog poduzetništva (engl. *criminal enterprise*) putem kojeg se zločinačka udruženja, koristeći se nepovoljnim okolnostima, uključuju u gospodarstvo kroz takvo poduzetništvo koje je po svojem djelovanju protuzakonito. Lihvarski (zelenaški) ugovor prema odredbama iz čl. 329. ZOO/05. u sebi obuhvaća i subjektivni element (postojanje nepovoljnih okolnosti) koji ujedno predstavlja biće kaznenog djela lihvarskog ugovora prema odredbama iz čl. 242. KZ/11. Zaštita imovine postiže se u vidu građanskopravne zaštite, ali ona ima ograničen doseg, s obzirom na to da sankcije građanskog prava imaju privatnopravni karakter. Kaznenopravne norme također supsidijarno štite imovinu i imovinske koristi te kroz kaznenopravnu zaštitu mogu ostvariti sankciju koja ima javnopravni karakter. Razvoju i rasprostranjenosti lihvarstva mogu pridonijeti brojni destabilizirajući čimbenici prisutni u državi i društvu. Uvidom u policijsku statistiku vidljivo je kako imovinski kriminalitet predstavlja glavninu u obujmu ukupnog kriminaliteta u Republici Hrvatskoj te kako je unutar toga broj prijavljenih i razriješenih kaznenih djela lihvarskog ugovora konstantan, s određenim odstupanjima, koja se mogu objasniti stupanjem na snagu novog KZ/11., ali ostaje pitanje prisutnosti tamne brojke, budući da oštećenici ne prijavljuju kazneno djelo nadležnim državnim tijelima.

LITERATURA

1. Baletić, Z. (1995). *Ekonomski leksikon*, Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Masmedia.
2. Bentham, J. (1818). *Defence of Usury*, London: Payne and Foss.
3. Bojanić, I., Mrčela, M. (2012). *Koncepcija krivnje u novom Kaznenom zakonu*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 19(2), 389-407.
4. Cirkveni, N. (2012). *Ekonomska teorija kriminaliteta: neodoljiva privlačnost i iluzije egzaktnosti*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 18(2), 779-813.
5. Derano, Đ. (1956). *Nešto o lihvarstvu*, Priručnik za stručno obrazovanje službenika unutrašnjih poslova, 4(2), 124-125.
6. Dujmović, D. (1992). *Osnovne karakteristike imovinskog kriminaliteta u Republici Hrvatskoj*, Defektologija, 28(1-2), 213-243.

7. Cvitanović, L., Derenčinović, D., Turković, K., Munivrana Vajda, M., Dragičević Prtenjača, M., Maršavelski, A., Roksandić Vidlička, S. (2018). *Kazneno pravo posebni dio*, Zagreb: Biblioteka Udžbenici Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
8. Garačić, A. (2016). *Kazneni zakon u sudskoj praksi - posebni dio*, Rijeka: Libertin naklada, Rijeka.
9. Geisst, C. R. (2013). *Beggar thy neighbor: Beggar thy neighbor: a history of usury and debt*, Philadelphia: PENN [i. e.] University of Pennsylvania Press.
10. Gorenc, V., Belanić, L., Momčinović, H., Perkušić, A., Pešutić, A., Slakoperm, Z., Vukelić, M., Vukmir, B. (2014). *Komentar Zakona o obveznim odnosima*, Zagreb: Narodne novine.
11. Horvatić, Ž., Cvitanović, L., Novoselec, P. (2002). *Rječnik kaznenog prava*, Zagreb: Masmedia.
12. Horvatić, Ž. (1997). *Novo hrvatsko kazneno pravo*, Zagreb: Organizator.
13. Kačer, H. (1995). *Zelenaški (lihvarski) ugovor o zajmu*, Godišnjak aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse, 2(1995), 281-290.
14. Kazneni zakon, NN br. 125/11., 144/12., 56/15., 61/15., 118/17., 118/18., 126/19., 84/21.
15. Kazneni zakon, NN. br. 110/97., 27/98., 50/00., 129/00., 51/01., 111/03., 190/03., 105/04., 84/05., 71/06., 110/07., 152/08., 57/11., 143/12.
16. Klarić, P., Vedriš, M. (2014). *Građansko pravo: opći dio, stvarno pravo, obvezno i nasljedno pravo*, Zagreb: Narodne novine.
17. Kos, J. (2004). *Sprječavanje lihvarskog ponašanja*, Pravo i Porezi, 2(2004), 13-21.
18. Kovčo Vukadin, I. (2011). *Analiza dinamike i strukture kriminaliteta u RH u razdoblju između dviju velikih reforma kaznenog zakonodavstva (1997.-2011.)*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 18(2), 359-416.
19. Matić, R., Groznica, A. (2009). *Hrvatsko društvo i začarani krug kriminala*, Revija za sociologiju, 39(3), 145-160.
20. Miliivojević Antoliš, L. (2012). *Pogled u novi KZ i njegove značajnije promjene*, Policija i sigurnost, 21(2), 374-384.
21. Modly, D., Šuperina, M., Korajlić, N. (2008). *Rječnik kriminalistike*, Zagreb: Strukovna udruga kriminalista.
22. Momčinović, H. (2015). *Nevaljanost ugovora – ništetni i pobjojni ugovori prema ZOO-u*, Hrvatska pravna revija, 2(2015), 7-32.
23. Momčinović, H. (2001). *Zelenaški (lihvarski) ugovor*, Pravo u gospodarstvu, 40(6), 2001, 49-69.
24. MUP RH, *Pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada*, (2010.-2020.), <https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/statistika-mup-a-i-bilteni-o-sigurnosti-cestovnog-prometa/283233> – 14.01.2022.).
25. Nikšić, S. (2012). *Imovina u građanskom pravu*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 62(5-6), 1599-1633.
26. Novoselec, P. (2016). *Opći dio kaznenog prava, Peto, izmijenjeno izdanje*, Osijek: Pravni fakultet Sveučilišta u Osijeku.
27. Orlović, A. (2013). *Gospodarski kriminalitet u RH*, Split: Redak.
28. Radolović, A., Šarin, D. (2016). *Neke aktualne građansko-pravne dimenzije kaznenog prava i kaznenog sudovanja – ustavnopravni aspekti*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 37(1), 103-123.

29. Rosch, G. (1994). *Wucher in Deutschland 1200.-1350.*, *Historische Zeitschrift*, 259(3), 593-636.
30. Savić, D. (2015). *Organizirani kriminal: (ne)prepoznata prijetnja*, Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
31. Singer, M., Kovčo Vukadin, I., Cajner-Mraović, I. (2002). *Kriminologija*, Zagreb: Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2002.
32. Bukovac Puvača, M., Slakoper, Z., Belanić, L. (2015). *Obvezno pravo – posebni dio: izvanugovorni obvezni odnosi*, Zagreb: Novi informator.
33. Slakoper, Z., Gorenc, V., Bukovac Puvača, M. (2009). *Obvezno pravo – opći dio: sklapanje, promjene i prestanak ugovora*, Zagreb: Novi informator.
34. Šernhorst, N. (2015). *Otklanjanje posljedica zelenaškog ugovora*, *Pravo i porezi*, 3(2015), 10-13.
35. Tomašić, D. (2013). *Društveni i politički razvitak Hrvata: rasprave i eseji*, Zagreb: Naklada Jesenski i Turk, Hrvatsko sociološko društvo.
36. Turković, K., Novoselec, P., Grozdanić, V., Kurtović Mišić, A., Derenčinović, D., Bojanić, I., Munivrana Vajda, M., Mrčela, M., Nola, S., Roksandić Vidlička, S., Tripalo, D., Maršavelski, A. (2013). *Komentar Kaznenog zakona*, Zagreb: Narodne novine.
37. Vizner, B., Bukljaš, I. (1978). *Komentar Zakona o obveznim (obligacionim) odnosima, Knjiga I.*, član 1-157., Zagreb: vlast. nakl.
38. Zakon o obveznim odnosima, NN br. 35/05., 41/08., 125/11., 78/15., 29/18., 126/21.

Abstract

Dinko Ljubić

Criminal regulation of usurious contract

The usurious contract represents the forbidden behaviour that is punishable by Croatian law through both civil and criminal proceedings. The existence of the usurious elements in any contract is determined by the court, and each case is decided on its own merits. The above is applicable to any toll contract that may contain usurious elements, and therefore it is not limited solely to the loan agreements as it appears on first impression. In civil law proceedings, an element of usury renders a contract void. In extreme circumstances with certain legal presumptions present, convalidation can take place. In criminal law proceedings, the said behaviour amounts to *delicta sui generis*, namely behaviour punishable by law for which detailed and written legal code have been enacted. Loan-sharing is the highest degree of financial exploitation, and it is therefore unlawful and contrary to the Croatian constitution. Furthermore, it is contrary to the moral code of society, and accordingly, its existence is dangerous not only for an individual victim of the said crime but to the society at large. This paper paid particular attention to the policing statistics of the above-cited crime between the years 2011 and 2020.

Keywords: usury, loan-sharking, usurious contract, *delicta sui generis*, property offence, policing statistics.